QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
AĠENT PRESIDENT

ONOR. IMĦALLEF TONIO MALLIA

ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 11 Mejju, 2023.

Numru 1

Rikors kostituzzjonali numru 565/2021/1 AF

Yorgen Fenech
v.
Avukat Ġenerali u Avukat tal-Istat

1. Dan huwa appell tal-attur minn sentenza mogħtija fit-30 ta' Novembru 2022 mill-Prim'Awla tal-Qorti fil-kompetenza kostituzzjonali li, wara li laqgħet l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti ċaħdet it-talbiet tal-attur għal rimedju għal dak illi huwa jqis illi kien ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq imħares taħt l-art. 39 tal-Kostituzzjoni ta' ["il-Kostituzzjoni"] u l-art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali ["il-Konvenzjoni"]. Il-fatti relevanti huma dawn:

2. L-attur huwa mixli b'reati taħt il-Kodiċi Kriminali u tressaq quddiem il-Qorti Kriminali wara illi nħareġ att tal-akkuża. Ġara illi l-imħallef li kien jippresjedi dik il-qorti astjena u għalhekk kellha ssir surroga ta' mħallef ieħor minflok.

3. Dwar kif issir surroga l-art. 11(4) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili igħid hekk:

> »**11.** (4) Kull meta xi mħallef, ħlief il-Prim Imħallef, ikun rikużat jew xort'oħra legalment impedut, il-Prim Imħallef għandu jassenja mħallef ieħor biex jieħu konjizzjoni tal-kawża:«

4. L-art. 101A(13) tal-Kostituzzjoni mbagħad igħid hekk:

> »**101A.** (13) Is-setgħat tal-President taħt kull liġi dwar is-surroga tal-imħallfin u l-maġistrati u dwar it-tqassim ta' dmirijiet tal-imħallfin u l-maġistrati għandhom ikunu eżerċitati fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Prim Imħallef:«

5. Il-Prim Imħallef għamel ir-rakkomandazzjoni tiegħu għas-surroga tal-Imħallef Edwina Grima u din ir-rakkomandazzjoni għal xi raġuni ntbagħtet fid-19 t'Awissu 2021 mill-aġent reġistratur tal-qrati kriminali lill-Avukat Ġenerali b'nota li tgħid hekk:

> »The Chief Justice's recommendation is being referred for your kind legal vetting and onwards transmission to the Minister for Justice and Governance.«

6. Fl-20 t'Awissu 2021 l-Avukat Ġenerali għadda d-dokument lill-Ministru tal-Ġustizzja b'nota li tgħid hekk:

> »Recommendation by the Chief Justice is hereby being referred. Subject to your approval, you may wish to advise H.E. the President accordingly.«

7. Il-ministru mbagħad fil-21 t'Awissu 2021 għadda d-dokument lill-President ta' Malta b'nota li tgħid hekk:

»Your Excellency is respectfully advised to approve duties as detailed at Red 1«

8. Fit-23 t'Awissu 2021 il-President ta' Malta iddikjara hekk:

»Approved and signed as advised by the Minister for Justice and Governance in minute above.«

9. L-attur igħid illi:

». . …hija inġustizzja gravi u kontra kull sens ta' smigħ xieraq li l-prosekutur tar-repubblika l-Avukat Ġenerali (li huwa l-persuna li ħareġ l-att tal-akkuża kontra r-rikorrent) ipparteċipa direttament jew indirettament fix-xelta tal-Onor. Imħallef Edwina Grima … … … F'dawn iċ-ċirkostanzi, l-esponent ma għandu ebda serenità fl-għażla tal-Onor. Imħallef Edwina Grima kemm-il darba dan sar bl-intervent kemm dirett kif ukoll indirett tal-Avukat Ġenerali … … … «

10. Igħid ukoll illi:

»… … … l-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) ser tiġi żvestita mill-iktar rappreżentant taghha lli tista' tagħti kontribut ta' natura ta' liġi u proċedura penali u tiġi sostitwita b'imħallef li … bilfors mhu ser ikollu ebda esperjenza fix-xogħol tal-Qorti Kriminali.«

11. Billi deherlu li dan kollu huwa bi ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq, l-attur fetaħ din il-kawża u talab illi l-qorti:

»1. tiddikjara li bil-fatt li fl-għażla tal-Imħallef Edwina Grima li ser tippresjedi l-ġûri ipparteċipa l-Avukat Ġenerali ġew leżi d-drittijiet fundamentali tal-esponenti ghal smigħ xieraq u dan bi ksur tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem;

»2. subordinatament tiddikjara li, bis-surroga tal-Imħallef Edwina Grima fil-Qorti Kriminali, il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) ser tiġi żvestita minn l-iktar ġudikant anzjan illi tista' taghti kontribut ta' natura ta' liġi u proċedura penali u dan bi ksur tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem;

»3. takkorda dawk ir-rimedji kollha xierqa u effettivi fiċ-ċirkostanzi, fosthom li tordna li l-Onor. Imħallef Edwina Grima tastjeni minn li tkompli tieħu konjizzjoni tal-kawża fl-ismijiet ir-Repubblika ta' Malta *v.* Yorgen Fenech (att tal-akkuża 17/2021).«

12. Il-konvenuti wieġbu hekk, *inter alia*:

»… … …

»… … … l-esponent Avukat Ġenerali … qiegħda kategorikament tiċħad li hija kienet involuta, direttament jew indirettament, fl-assenjazzjoni tal-kawża Ir-Repubblika ta’ Malta *v.* Yorgen Fenech lill-Onor. Imħallef Edwina Grima. It-tqassim u l-assenjazzjoni tal-kawżi huwa regolat bl-artikolu 11(4) tal-Kodiċi ta’ Organiżazzjoni u Proċeduri Ċivili, … … … Fil-każ odjern, l-Onorevoli Prim Imħallef Mark Chetcuti rrakommanda lill-Eċċellenza Tiegħu l-President ta’ Malta li jinnomina lill-Onor. Imħallef Edwina Grima biex tieħu konjizzjoni tal-kawża kriminali in kwistjoni minflok l-Onor. Imħallef Aaron Bugeja. Din in-nomina ngħatat fid-19 ta’ Awwissu 2021. L-Avukat Ġenerali kien limitalment involut, strettament u unikament sabiex ir-rakkomandazzjoni tal-Onor. Prim Imħallef tiġi riferuta u trasmessa lill-Ministru tal-Ġustizzja u Governanza, u dan sabiex eventalment l-Eċċellenza Tiegħu l-President ta` Malta japprova u jiffirma n-nomina tal-Onor. Imħallef Edwina Grima. Il-firma tal-Avukat Ġenerali fuq id-dokument esebit hija biss formalità li tirrigwarda kwistjoni purament amministrattiva u mhux sostantiva. L-Avukat Ġenerali rriferiet biss ir-rakommandazzjoni tal-Prim Imħallef lill-Ministru tal-Ġustizzja u ċertament li n-nomina tal-Onor. Imħallef Edwina Grima ma saritx mill-Avukat Ġenerali u lanqas ma kellha xi forma ta’ *voce in capitolo* dwar din l-għażla.

»… … …«

13. L-ewwel qorti iddeċidiet hekk:

»1. tiċħad l-eċċezzjonijiet kollha li jirrigwardaw l-intempestività tal-azzjoni u tilqa’ l-bqija tal-eċċezzjonijiet;

»2. tiċħad it-talbiet kollha kif dedotti;

»3. tordna lill-attur iħallas l-ispejjeż kollha ta’ dawn il-proċeduri.«

14. Ir-raġunijiet li wasslu lill-ewwel qorti għal din id-deċiżjoni, safejn relevanti għall-għanijiet tal-appell, ġew imfissra hekk fis-sentenza appellata:

»… … …

»Fis-sostanza, l-ilmenti tar-rikorrenti li allegatament wasslu għal leżjoni tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq kif imħares bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni huma essenzjalment tnejn:

»1. il-parteċipazzjoni tal-Avukat Ġenerali fil-proċess tan-nomina tal-Onor. Imħallef Edwina Grima sabiex din tippresjedi l-ġuri kontra Yorgen Fenech;

»2. bis-surroga tal-Onor. Imħallef Grima fil-Qorti Kriminali, il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) sejra tiġi żvestita minn l-aktar ġudikant anzjan illi tista’ tagħti kontribut ta’ natura ta’ liġi u proċedura penali.

»Mill-provi, senjatament mix-xhieda mogħtija mir-Reġistratur tal-Qrati Ċivili u Kriminali, jirriżulta illi l-prassi hija dik illi n-nomina tintbagħat għand l-Avukat Ġenerali għall-firma tagħha u huwa biss wara li tinkiseb dik il-firma illi n-nomina tiġi trasmessa lill-Ministru għall-Ġustizzja qabel ma finalment tgħaddi għand il-President tar-Re-

pubblika. Hija żiedet tgħid illi f'dan il-proċess "Kull firma hija essenzjali".

»Minn qari tal-inkartament proċesswali u minn qari tan-nota ta' sottomissjonijiet finali tal-attur huwa evidenti illi l-ġist tal-ilment tal-attur huwa fis-sens illi *qua* prosekutur l-Avukat Ġenerali jikkwalifika bħala parti interessata fil-proċeduri. Jgħid għalhekk illi bħala parti interessata u bħala parti li qiegħda titlob kundanna ta' għomor il-ħabs, l-Avukat Ġenerali ma kellu qatt ikun involut, direttament jew indirettament fil-proċess tan-nomina. L-attur jakkampa wkoll fuq il-prinċipju illi *justice must not only be done but must be seen to be done*. Jargumenta illi f'dan il-każ il-proċess illi ġie segwit ifalli mit-test oġġettiv għaliex l-intervent tal-Avukat Ġenerali fil-proċess ma jħallix fl-attur is-serħan il-moħħ li l-għażla tal-imħallef li ser tippresjedi l-ġuri kienet waħda imparzjali u li din l-għażla ma saritx b'motivazzjoni ulterjuri.

»Fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu l-attur jakkampa wkoll fuq dak li jirriżulta mir-rapport tal-Kummissjoni Venezja fejn b'referenza għall-irwol tal-Avukat Ġenerali fil-kumitat għall-ħatra tal-ġudikatura jingħad hekk:

> »"The double role of the Attorney General as advisor of the Government and as prosecutor is problematic."

»Dan ingħad f'kuntest fejn l-irwol tal-Avukat Ġenerali *qua* membru tal-imsemmi bord u *qua* prosekutur jista' jnissel l-impressjoni illi hemm kunflitt ta' interess. L-attur iqabbel din is-sitwazzjoni ma' dik fil-proċess għan-nomina tal-imħallef li sejra tippresjedi l-ġuri u jgħid illi, anki f'dan il-każ, l-irwol tal-Avukat Ġenerali fil-proċess tan-nomina u l-irwol tiegħu bħala prosekutur jistgħu jagħtu l-impressjoni ta' kunflitt. L-attur ikompli jirreferi għar-rakkomandazzjonijiet li saru mill-Kummissjoni Venezja liema rakkomandazzjonijiet wasslu għal separazzjoni tal-poteri tal-Avukat Ġenerali b'tant illi s-sitwazzjoni llum hija tali li l-Avukat Ġenerali jinsab ikopri rwol ta' prosekutur waqt illi l-Avukat tal-Istat qiegħed jirrivesti l-irwol ta' konsulent tal-Istat. Jgħid għalhekk illi din is-separazzjoni tal-poteri għandha tapplika *across the board* u kull meta jkun meħtieġ rwol konsultattiv jew ta' *rubber stamping*, tali rwol għandu jiġi rikopert mill-Avukat tal-Istat.

»… … …

»… … … il-fattur determinati għall-eżerċizzju li trid tagħmel il-qorti mhuwiex dak illi jemmen l-attur iżda jekk il-biża' tiegħu hijiex leġittima u oġġettivament ġustifikata. L-attur jagħmilha ċara fin-nota ta' sotto-mossijonijiet tiegħu li l-biża' tiegħu hija waħda oġġettiva u mhux soġġettiva fis-sens illi tolqot il-persuna tal-imħallef. Fi ftit kliem l-ilment tal-attur huwa dirett lejl il-livell ta' kunfidenza fil-qrati u s-serħan il-moħħ li l-qorti sejra tiddeċiedi b'imparzjalità. Il-*fulcrum* tal-ilment huwa l-apparenza u *cioè* l-impressjoni li tingħata bil-fatt li l-Avukat Ġenerali *qua* prosekutur kien b'xi mod involut fin-nomina. L-attur jakkampa fuq il-prinċipju: *justice must not only be done but must be seen to be done*.

»Wara li qieset bir-reqqa l-argumentazzjoni tal-attur u l-motivazzjoni li wasslitu jistitwixxi l-proċeduri odjerni, il-qorti ma tistax ma tosservax l-inkongruwenza kbira fl-argumentazzjoni tal-attur. L-ilment tal-attur huwa essenzjalment maqsum f'żewġ partijiet. Minn lat qiegħed jargumenta li m'għandux is-serħan tal-moħħ dwar l-imparzjalità tal-Onor. Imħallef Grima *stante* l-fatt illi l-Avukat Ġenerali kien involut fil-

proċess tan-nomina tagħha. Mill-banda l-oħra però qiegħed jisħaq li bil-fatt li l-Imħallef Grima sejra tippresjedi l-ġuri din mhijiex ser tkun tista' tippresjedi l-Qorti tal-Appell f'każ illi jsir appell mill-ġuri. Il-qorti hija perplessa b'din l-argumentazzjoni li tqis monka minn kull sens ta' loġika. Kif jista' l-attur minn banda jiddubita -limparzjalità tal-imħallef li qiegħda tippresjedi l-ġuri u fl-istess waqt jisħaq bis-saħħa li din għandha eventwalment tisma' l-appell? Il-loġika tiddetta li jew l-attur għandu fiduċja fl-imħallef inkella m'għandux u huwa proprju b'din il-motivazzjoni li tqis lilmenti tal-attur bħala kontrapposti wieħed għall-ieħor. Dan minbarra l-fatt li l-ewwel ilment tal-attur jikkontrasta bil-kbir mal-komportament tiegħu fil-kuntest tal-proċess kriminali. Irid ta' bilħaqq jiġi senjalat li, waqt li fil-kors tal-proċess kriminali l-attur intavola rikors għar-rikuża tal-Onor. Imħallef Grima, fl-ewwel udjenza relattiva għall-proċeduri kriminali Fenech iddikjara li kellu fiduċja sħiħa fl-imħallef sedenti u saħansitra ddikjara li ma kellu ebda oġġezzjoni li dik l-istess qorti kif komposta tkompli bis-smigħ tal-kawża. Fil-fatt, mill-atti jirriżulta li dawk il-proċeduri baqgħu għaddejjin, mhux talli hekk, talli l-partijiet trattaw fit-tul l-eċċezzjonijiet preliminari kollha mqanqla f'dawk il-proċeduri u saħansitra irreġistraw qbil li dik il-qorti setgħet tgħaddi għas-sentenza tagħha fir-rigward tal-istess eċċezzjonijiet. Il-qorti tirribadixxi illi ma jagħmel assolutament ebda sens li l-attur li qiegħed jgħid li jiddubita l-imparzjalità tal-Onor. Imħallef Grima fl-istess waqt jiddikjara li għandu fiduċja fiha u jagħti l-barka tiegħu għat-tkomplija tas-smigħ tal-proċeduri u saħansitra għall-għoti ta' deċiżjoni dwar l-eċċezzjonijiet preliminari.

»Waqt illi l-attur għandu kull dritt illi jfassal il-ħsibijiet tiegħu u li jressaq id-dubji tiegħu 'il quddiem għall-kjarifika jekk ikun il-każ, fl-istess waqt ma jistax l-attur jippretendi li dak li jaħseb u li jgħid huwa neċess-arjament fatt li l-ġudikant irid tabilħaqq joqgħod fuqu. Il-liġi tal-evidenza tagħmel tajjeb għall-fatt li kulħadd jaħseb li għandu raġun hu u huwa proprju għalhekk illi l-qorti għandha tosserva r-regoli tal-evidenza skrupolożament … … …

»Hija l-fehma tal-qorti li l-konvenut ma ġabx provi sabiex jeżonera ruħu mill-piż li jinkombi fuqu li juri għall-konvinċiment tal-qorti illi l-allegazzjoni sejrissima tiegħu dwar l-imparzjalità tal-Onor. Imħallef Edwina Grima hija tassew fondata. In materja ta' piż tal-prova, ir-regola komunement imħaddna mill-qrati hija fis-sens illi l-parti li tallega fatt għandha fuqha l-oneru illi tipprova l-eżistenza tiegħu altrimenti jsegwi l-prinċipju illi *actor*[*e*] *non probante reus absolvitur*. … … … F'dan il-każ, trattandosi ta' proċeduri kostituzzjonali, bħal fil-każ ta' proċeduri ċivili, il-prova li trid issir għall-konvinċiment tal-ġudikant hija dik fuq bażi ta' probabbilità li l-fatt hu pruvat kif allegat. … … …

»F'dan il-każ il-qorti ssib illi minkejja l-allegazzjonijiet sejrissimi posti mill-attur, tali allegazzjonijiet ma jirriżultawx ippruvati. L-attur naqas milli jissostanzja l-biża' tiegħu dwar l-imparzjalità tal-qorti billi, għal-kemm allega xi tip ta' *mala fede* da parti tal-Avukat Ġenerali, ma pprovox għas-sodisfazzjoni tal-qorti li l-Avukat Ġenerali kellu rwol attiv fin-nomina. Dak li jirriżulta hu li l-Avukat Ġenerali kienet biss messaġġier fil-proċess għaliex, għalkemm il-firma tagħha kienet meħtieġa sabiex jitkompla l-proċess tan-nomina, din il-firma kienet biss formalità. Minn imkien ma jirriżulta li l-Avukat Ġenerali ġie kkonsultat qabel saret in-nomina. Għall-kuntrajru jidher ċar għal din il-qorti li n-nomina saret mill-Onor. Prim Imħallef waħdu u skont il-proċedura stabbilita fil-liġi. Bil-fatt li l-proċess tan-nomina jirrikjedi l-

firma tal-Avukat Ġenerali ma jfissirx li dan kellu l-jedd jagħti l-opinjoni tiegħu f'xi waqt ta' dak il-proċess. Il-fatti kif jirriżultaw juru li l-Avukat Ġenerali ġie mgħoddi n-nomina *a fatto compiuto* biex sempliċement jagħmilha ta' messaġġier u jittrasmetti d-dokument ulterjorment. F'dan il-kuntest il-qorti ma tistax ma tosservax l-inkoststenza fl-attur fejn waqt illi qiegħed jattakka l-irwol tal-Avukat Ġenerali f'dak il-proċess, mhuwiex jattakka l-involviment tal-Ministru għall-Ġustizzja. Bir-raġunament tal-attur li għandha ssaltan is-separazzjoni tal-poteri u li l-involviment tal-Avukat Ġenerali jista' jittrasmetti messaġġ ħażin u jispira nuqqas ta' fiduċja fil-proċess, allura anki l-involviment tal-ministru jista' jqanqal l-istess suspett u jimmina l-fiduċja fil-proċess ġudizzjarju. Dan però ma jidhirx illi jinkwieta lill-attur u lanqas ma jidher li joħloqlu xi preġudizzju. Il-qorti qrat il-kummenti li l-attur fin-nota tiegħu għadda *en passant* dwar l-involviment tal-ministru; biss lanqas hawn ma jidher li l-attur wera t-tħassib tiegħu dwar tali nvolviment.

»In konklużjoni, apparti l-fatt li ma jirriżultawx provi in sostenn tal-allegazzjonijiet serjissimi magħmula mill-attur, il-komportament ġenerali tiegħu jkompli jsaħħaħ il-fehma tal-qorti li l-ilment tal-attur huwa wieħed fieragħ maħsub bħala l-enneżimu tentattiv ta' dilungar inutli tal-proċeduri.«

15. L-attur appella b'rikors tas-16 ta' Diċembru 2022 li l-konvenuti wieġbu għalih fit-3 ta' Jannar 2023. Qabel ma tqis l-aggravji tal-appell il-qorti sejra tqis eċċezzjoni ta' nullità tal-appell imressqa mill-konvenuti.

16. L-ewwel raġuni għan-nullità mressqa mill-konvenuti hija msejsa fuq l-art. 46(5) tal-Kostituzzjoni u l-art. 4(5) tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea ["Kap. 319"]. Dawn iż-żewġ disposizzjonijiet tal-liġi jgħidu hekk:

»(5) Ma jkunx hemm appell minn xi deċiżjoni skont dan l-artikolu li xi talba jew it-tqanqil ta' xi kwistjoni tkun sempliċement frivola jew vessatorja.«

17. L-eċċezzjoni ta' nullità hija marbuta ma' dik il-parti tas-sentenza illi tgħid illi "l-ilment tal-attur huwa wieħed fieragħ maħsub bħala l-ennežimu tentativ ta' dilungar inutli tal-proċeduri".

18. Biex ma jingħatax dritt ta' appell irid ikun hemm "deċiżjoni" li t-talba hija frivola jew vessatorja, u mhux biss kumment f'dak is-sens fil-konsiderazzjonijiet. Għalhekk, meta qorti tal-ewwel grad ma tkunx trid illi jitħalla li

jsir appell mid-deċiżjoni tagħha, għandha tagħmel hekk b'deċiżjoni fil-parti dispositiva tas-sentenza u mhux b'kumment fil-motivazzjoni. Fil-każ tallum il-kumment tal-ewwel qorti ma huwiex parti mid-deċiżjoni u għalhekk ma huwiex biżżejjed biex ixejjen id-dritt ta' appell.

19. Raġuni oħra għan-nullità mressqa mill-appellanti hija illi fis-seduta tat-22 ta' Ottubru 2021 quddiem il-Qorti Kriminali presjeduta mill-Imħallef Edwina Grima sar dan il-verbal:

> »Id-difiża ressqet talba għar-rikuża għall-qorti kif presjeduta u għamlet ukoll kawża kostituzzjonali; b'dan magħdud id-difiża tiddikjara li ma għandha ebda dubju fl-integrità ta' din il-qorti kif presjeduta, qatt ma kellha u qatt mhu ser ikollha, tiddeċiedi kif tiddeċiedi.
>
> »Ir-raġunijiet għaliex id-difiża mxiet b'dan il-mod huma raġunijiet purament ta' natura legali u xejn aktar.
>
> »Id-difiża qed tiddikjara li ma għandhiex oġġezzjoni li l-qorti kif presjeduta tkompli bis-smigħ pendenti l-kawża kostituzzjonali.
>
> »Id-difiża tiddikiara *in oltre* li ma għandha ebda oġġezzjoni biex il-qorti kif presjeduta f'dan l-istadju tkompli bis-smigħ tal-kawża marbuta mat-trattazzjoni fuq l-eċċezzjonijiet preliminari u dan mingħajr preġudizzju għall-eżitu kostituzzjonali u tat-talba hekk minnhom intavolata.«

20. Din il-qorti tifhem l-istqarrija tad-difiża fis-sens illi l-ilment huwa dwar nuqqas ta' imparzjalità oġġettiva tal-qorti u mhux nuqqas ta' imparzjalità soġġettiva tal-ġudikant. Peress illi d-disposizzjonijiet li jħarsu l-jedd għal smigħ xieraq iridu imparzjalità kemm soġġettiva u kemm oġġettva, nuqqas ta' dubju dwar l-imparzjalità soġġettiva ma jxejjinx ilment dwar nuqqas ta' smigħ xieraq.

21. Lanqas din, għalhekk, ma hija raġuni tajba biex tintlaqa' eċċezzjoni tan-nullità tal-appell.

22. Ngħaddu mela biex inqisu l-aggravji tal-appell. Il-qofol tal-aggravju essenzjalment huwa illi:

> »… … … dak li qed jigi kontestat huwa jekk il-qorti tgawdix mill-apparenza ta' indipendenza u imparzjalità jew l-indipendenza oġġettiva rikjesta minn qorti … … …
>
> »… … … l-apparenza ta' indipendenza ġiet inkwinata bl-indħil tal-Avukat Ġenerali fil-proċess tan-nomina. Huwa dan ii-proċess li ġie kontestat permezz tal-proċeduri kostituzzjonali.
>
> »… … … il-motivazzjonijiet tal-ewwel qorti ma jagħmlu assolutament ebda referenza għall-aspett oġġettiv tal-indipendenza tal-ġudikant … … …
>
> »… … … jirriżulta li l-proċess kontra r-rikorrenti ma jirriflettix apparenza ta' imparzjalità u indipendenza meħtieġa … … …«

23. Il-kwistjoni essenzjalment hija din: kien hemm rwol effettiv tal-Avukat Ġenerali fl-għażla tal-imħallef illi jisma' l-każ? Jekk iva, u jekk jintgħażilx imħallef jew ieħor jiddependi mir-rieda tal-Avukat Ġenerali, mela għandu raġun l-attur igħid illi l-imparzjalità oġġettiva tal-qorti tkun kompromessa, u ma hemmx għalfejn niċċitaw sentenzi u awtoritajiet biex ngħidu dak li huwa ovvju; iżda jekk le, u jekk l-Avukat Ġenerali ma għandu ebda *voce in capitolo* dwar l-għażla tal-imħallef, mela l-proċess jibqa' integru. L-argumenti tal-appellant u l-awtoritajiet minnu ċitati jiksbu relevanza biss jekk l-Avukat Ġenerali għandu rwol, dirett jew indirett, li jista' b'xi mod ikollu effett fuq l-għażla tal-imħallef surrogat.

24. Rajna illi l-liġi ma tagħti ebda rwol jew setgħa, la lill-Avukat Ġenerali u lanqas, meta l-Prim Imħallef jikun għamel rakkomandazzjoni dwar surroga, lill-Ministru tal-Ġustizzja[1], fl-għażla tal-imħallef li jiġi surrogat. Fil-każ tallum l-att ta' surroga ntbagħat lill-Avukat Ġenerali minn funzjonarju tar-reġistru tal-qorti għax dik hija l-prassi: prassi żbaljata riżultat tal-mentalità xi ftit jew wisq prevalenti fl-amministrazzjoni tal-qorti illi "hekk inkomplu nagħmlu għax dejjem hekk għamilna" u, f'dan il-każ, sfor-

[1] »Iżda meta l-Prim Imħallef jonqos milli jagħmel rakkomandazzjoni lill-President, il-President għandu jeżerċita din is-setgħa fuq il-parir tal-Ministru responsabbli għall-ġustizzja.« (Kost. 101A. (13))

tunatament avallata mill-Avukat Ġenerali li messu mill-ewwel bagħat l-atti lura b'nota li ma hemm ebda lok għall-intervent tiegħu fil-materja. Minflok, mexa mal-prassi bla ma ra jekk għandhiex bażi legali, l-istess mentalità li toħloq formalitajiet żejda u inerzja li huma fost il-kawżi ewlenin tal-ineffiċjenza tas-sistema.

25. Biex jitneħħa kull dubju għall-ġejjieni, din il-qorti tgħid espressament illi qalet ħażin l-ewwel qorti illi "l-firma [tal-Avukat Ġenerali] kienet meħtieġa sabiex jitkompla l-proċess tan-nomina"; qal ukoll ħażin ir-reġistratur tal-qorti meta qal illi "qabel ma jkun hemm il-firem kollha ma tmurx għand il-President ta' Malta"; u għamel ħażin l-Avukat Ġenerali li iffirma l-att ta' surroga. Il-firma meħtieġa hija biss dik tal-Prim Imħallef biex is-surroga tmur għand il-President ta' Malta, hi x'inhi l-prassi li daħlet.

26. Il-kwistjoni iżda tibqa': b'din il-prassi żbaljata, l-Avukat Ġenerali ngħata setgħat li l-liġi ma tridx li jkollu fl-għażla tal-imħallef surrogat?

27. Fil-każ tallum l-għażla tal-imħallef surrogat saret mill-Prim Imħallef qabel ma ttieħdet l-inizjattiva żbaljata li l-att relativ jintbagħat lill-Avukat Ġenerali. Dan ġà kien biżżejjed biex jorbot lill-President ta' Malta biex jimxi "fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Prim Imħallef" kif irid l-art. 101A(13) tal-Kostituzz-joni, li jgħid illi setgħat tal-Predident ta' Malta dwar surrogi ta' mħallfin "*għandhom* ikunu eżerċitati fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Prim Imħallef". Ukoll li kieku lill-Avukat tal-Istat l-għażla ma għoġbitux, ma seta' jagħmel xejn biex jibdilha. Il-kawża effettiva tal-għażla tal-imħallef kienet id-deċiżjoni tal-Prim'Imħallef, u ħadd ma seta' jibdel dik l-għażla. Il-liġi ssejjaħ din l-għażla tal-Prim Imħallef bħala "rakkomandazzjoni" iżda hija rakko-

mandazzjoni li torbot; l-Avukat Ġenerali ma kellu ebda rwol, dirett jew indirett, f'dik l-għażla, u ma kellu ebda setgħa li jibdilha u lanqas il-President ta' Malta ma kellu għażla joqgħodx jew le fuq ir-rakkomandazzjoni għax is-setgħat tiegħu "*għandhom* ikunu eżerċitati fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Prim Imħallef".

28. Effettivament mela, il-*legal vetting* li seta' għamel l-Avukat Ġenerali kien biss eżerċizzju vojt, inutli u irrelevanti għax ma seta' jibdel xejn u ma bidel xejn. Serva biss biex ħoloq dan l-episodju inutli għax l-Avukat Ġenerali qagħad fuq il-prassi bla ma qabel ra xi tgħid il-liġi.

29. Billi għalhekk l-għażla tal-imħallef surrogat saret biss mill-Prim Imħallef u minn ħadd aktar, u xejn aktar ma kellu effett jew influwenza fuq dik l-għażla, ma hemm ebda raġuni li oġġettivament toħloq xi dubju dwar l-imparzjalità tal-qorti li quddiemha qegħdin jitmexxew il-proċeduri kontra l-attur appellant.

30. Il-qorti għalhekk tiċħad l-appell.

31. L-ispejjeż tal-appell jinqasmu hekk: sehem minn erbgħa (¼) jħallsuh il-konvenuti billi dawn ressqu eċċezzjoni ta' nullità li ma ntlaqgħetx; it-tliet ishma l-oħra minn erbgħa (¾) jħallashom l-attur appellant.

Giannino Caruana Demajo
Aġent President

Tonio Mallia
Imħallef

Anthony Ellul
Imħallef

Deputat Reġistratur
gr